

DOGU'DA VE BATI'DA KADIN: IDEALLER VE GERÇEKLIKLER

(The eastern and the western women: ideals and realities)
International Multidisciplinary Women's Congress – Change and Empowerment, October 13-16, 2009,
Izmir, Turkey, pp. 143-156.

Abstract

It was Allah who created the man and breathed His spirit into him. This spirit is the essence of the human being.

The man cognizes the perfection, spirituality and holiness with his own spirit. Purity and sublimity are manifest in the spirit as well. It is the spirit that leads the physical body to lofty purposes.

The Most High created the human being; then he was classified into male and female. The whole mankind proved to have been divided into two poles: men and women. The division started with rivalry, search for points of contiguity; similarities and dissimilarities arose ... No summit – human summit - crossed the minds.

Summit is not for everyone. It is for the elite, selected human beings, for Perfect Man.

The influence of social problems and material needs compel the man occasionally to forget his spirit and divine essence. For all that, the women are mostly forgetful of this. Why?! For what reason?!

Paths leading to Almighty's wisdom are countless, and the man is engaged in looking for ways to reach it at his own will. The woman is faced with a wider choice of paths to attain her goal. Perhaps, I'm prone to look upon it from my own standpoint and seek to reach the acme through my own way. The path starts with inseparable unity of body and spirit to lead to perfecting and, the most important, to forming a model for visual environment.

Giriş

Allah insanı yarattı ve ona Kendi ruhundan üfledi. Bu ruh insanı tanrısal aleme götüren bir vasıta ve kutsal dünyaya bağlayan bir bağ oldu.

Insan mükemmelliği ve kutsallığı kendi ruhuyla tanıyabilmekte, güzel ve büyüleyici olan şeyleri kendi ruhuyla hissedebilmekte ve arılığı ve yüceliği kendi ruhuyla yaşamaktadır. Bu anlamda insan kendi ruhuyla fiziksel vücudunu yüce amaçlara taşımaktadır.

Allah insanı yarattı... insanlık zirvesinden sonra ona kadın ve erkek olma nitelikleri kazandırdı. Tüm insanlık kadın ve erkek kutuplarına ayrıldı. Ayrıldı, rekabet başladı, ortak noktalar arandı, benzerlikler ve farklılıklar araştırıldı... Zirve, yani insanlık zirvesi unutuldu.

Zirve tüm insanların ulaşabileceği bir şey değil. Zirve seçilmişlere özgü bir şeydir...

İngiliz yazarı Joş McDowell «Sevmeyin sırrı» isimli eserinde bu zirvenin adının Hıristiyanlıkta İsa Mesih olduğunu ve karı-kocanın bir birilerine yaklaşmaları için bu zirveye yükselmeleri gerektiğini ileri sürmektedir.¹ İslam'da bu zirve İnsani-Kamil olarak isimlendirilmektedir. Bu zirveye ulaşan kişi kadın veya erkek olması açısından değil, maneviyatı ve imanı açısından önem taşımakta ve cinsiyetinin ona kazandırdığı artılar ve imkanlar değil, kendi insanlık özünü hangi ölçüde gerçekleştirebilmesi söz konusu olmaktadır.

Toplumsal sorunların ve maddi ihtiyaçların etkisi ve baskısı sonucu insan sık-sık bir ruh taşıdığını unutmaktadır. Fakat bunu en fazla unutan ve unutturan kadınlardır. Neden acaba?

İdealler

Bir az garip görünse de, kadınların ayrı bir tarihi, bu tarihin kendine özgü dönemleri, yükselişi ve çöküşü olduğu bir gerçekliktir. Bunun yanı sıra erkeklere oranla kadınların tarihiyle ilgili daha fazla şeyler yazılıp çizildiği ve araştırıldığı da bilinen bir gerçektir. Kadınların en önemli mücadele objesi erkekler olmuştur. Mücadelenin amacı ortadadır: oy hakkı, özgürlük ve erkeklerle eşit haklar. Şunu da belirtmek gerekir ki, bu mücadelenin en aktif ve güçlü olduğu yer ABD olmuştur. Feminizmin tarihdeki en önemli odaklarından birinin ABD olduğunu da unutmamak gerekir.

Gerçi kadınların hakk ve hukuklarının ihlaline günümüz Müslüman ülkelerinde de sık-sık rastlanmaktadır. Fakat burada sadece kadınların değil, erkeklerin ve çocukların da hakk ve hukukları ihlal edilmektedir. Diğer taraftan bütün bunlar insanın temel hakk ve hukuklarına saygısızlıktan ziyade insanların eğitimsizliklerinin ve kendi özünden, sorumluluğundan ve haklarından bihaber olmalarının bir sonucudur.

Avrupa ve Amerika'da kadınların yaptıkları mücadelenin özelliklerine daha yakından dikkat etdikde kadınların çoğu zaman özgürlük dugusunun kölesi haline geldikleri ve sonuç itibariyle de onların ideyi değil, idenin onları yönettiği ortaya çıkmaktadır. 18. yüzyılın sonlarında kadın hareketinin yükselmeye başlaması da maddi ihtiyaçlar dolayısıyla olmuştur. Kadınlar Batı'da ayaklandılar, çünkü buna ihtiyaç vardı. Çünkü kadın ne bir insan olarak, ne de bir kadın olarak her hangi bir hukuka sahip değildi. Kadın sadece başkalarının aleti konumundaydı. Alet konumunda olan birisi kendi varlığını kanıtlayabilmek için devrime

¹ McDowell, J. 1985: 112.

başvurması kaçınılmazdı. Bunu zorunlu kılan onun içindeki ruh ve fitratında var olan özüydü. Fakat kadınların istekleri daha çok maddi nitelikte olan şeylerle ilgiliydi ve doğal olarak bu isteklerin hükmüyle manevi konular ikinci planda kalmaya mecburdu. İşte maneviyatın unutulmasından dolayı olacak ki, kadın hareketlerinin hem istekleri, hem de ulaştığı sonuçlar giderek daha akıllalmaz ve yıkıcı olmaktadır. Fakat, tekrar ediyoruz Batılı kadın ayaklanmaya mecburdu.

Sıradan bir kıyaslama yapalım: günümüzde kadın Allah'ın kendisi için ayırdığı kader payından hangi ölçüde yararlanabilmektedir?

Tarih boyunca kadının sosyal sınırlar dışına çıkamamasının bir sonucu olarak bu gün İslam ve kadın dendiğinde ilk akla gelen şey örtünme ve çekeşlilik. Kurani-Kerim'in ayetleri arasından da kadının sadece zahiriyle ilgili ayetler gündeme getirilmekte, dolayısıyla da konunun sadece sosyal tarafına ilgi gösterilmektedir. Bunun yanısıra bazıları Kurani-Kerimde kadına özel bir değer verilmesinin göstergesi olarak surelerden birine "Kadınlar" (Nisa) ismi verilmesiyle övünmektedirler. Konuya bu tür bir bakış açısıyla yaklaşarak Kurani-Kerim'de sadece bir surenin kadınların, birkaç surenin de erkeklerin ismiyle ilgili olduğunu ileri sürersek terazinin adalet ilkesi kaybolmuş gibi görünür. Fakat biz konuya farklı bir bakış açısıyla bakalım.

Günümüzde İslam dünyasındaki kadınların Batı dünyasının aksine, kendi kişiliğini ispat etmek için kendi çevreleriyle ve toplumla değil, daha çok kendileriyle mücadele etmeleri gerekmektedir. Fakat maalesef bu gün Doğu bütün alanlarda olduğu gibi bu konuda da Batı'yı taklit etmeye çalışmakta, hatta kendi yüce ilkelerini ve artık yüzyıllardır sahip olduğu haklarını Batı'nın sunduğu sınırlı çerçevelere salarak onları dar ve tektarafli bir bakış açısıyla değerlendirmektedir.

Kurani-Kerimde sadece kadınlar değil, erkekler de muhatap alınmaktadır. Ayetlerin çoğunluğu ise her ikisini, yani insanı muhatap almakta, dolayısıyla da söz konusu ayetlerde erkekle kadın aynı oranda muhatap alınmaktadır. Cenabi-Hakk "Hiç düşünmezsiniz?" dediğinde kadını da düşünmeye davet etmektedir. Henüz doğmayan bir insanı muhatap alarak "Ben sizin Rabbiniz değilmiyim?" (7/172) ahit yaptığında da cinsiyet değil, insan olma, iman, inanç ve Allah'a sadakat ön planda tutulmaktadır. Ey insanlar, size Rabbinizden açık bir delil geldi ve size ap-açık bir nur indirdik" (4/174) buyurduğunda da öğrenmeye, Hakk'ın delil ve hikmetlerini anlamaktan sadece erkekleri değil, kadınları da sorumlu tutmaktadır. İslam'da Allah insanı körü-körüne bağlanmaya ve bağınazlığa değil, kendi seçiminin anlamını, sorumluluğunu ve yüceliğini anlayan bilinçli bir imana davet etmektedir.

Peki bu davetlere ve buyruklara kadın nasıl cevap vermektedir?

Gerçeklikler

Kadın aile sorunlarını aşamamaktadır. Koca-çocuk-ev kutsal üçlüsüne tazim ederek yaşamını sürdürmektedir. İstekleri, planları, sorunları bu üçlü çerçevesinin dışına çıkamamakta, çıktığı anda da küfrle itham edilmekte ve cezalandırılmaktadır. Aile güzel ve kutsal bir şey. Fakat ailenin kadına insan olduğunu unutturmaması lazım. Yetişmekte olan kuşağın sorunlarıyla ilgilenmek gereklidir, fakat istikbal boş bir zemin üzerinde inşa edilemez. Evladına örnek olabilmesi için kadının kendi varlığını ve insanlığını ilk önce kendisi idrak etmeli ve bunu kendi yaşamında uygulamalıdır.

Kadın nefsinin kölesi olmaktan kurtulamamaktadır. Cenabi-Hak “Mal ve oğullarınız dünya hayatının zinetidir. Ebediyen kalan güzel ameller ise Rabbinin yanında daha hayırlı ve daha çok sevaptır.” (18/46) diye buyursa da lükse düşkünlük ve çoluk-çocuk sevgisi kadının tüm aklını, bilincini, düşüncesini yönlendirmekte, dinine ve imanına sevgisinin ve bağlılığının ölçüsü haline gelmektedir. Kadının bir şeyi unutmaması gerekir: Cenabi-Hak “Ey inananlar, Allah’tan korkun, O’nun Rasulüne inanın ki, O da size rahmetinden iki pay versin, sizin için ışığında yürüyeceğiniz bir nur var etsin ve sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayan ve merhametlidir” (57/28) buyurduğunda insana, dolayısıyla hem erkeğe, hem de kadına her şeyden önce kendi manevi dünyasına, kalbine bakmayı ve orayı Allah’tan alacağı nur ve hikmet için açık, temiz tutmayı tavsiye etmektedir. Kendi kuluna karşı oldukça şefkatli ve merhametli olan Cenabi-Hak kulunu karanlıktan aydınlığa çıkarmak için açık ayetler göndermiştir. (57/9) Allah’tan aldığı nur kadına kendi gerçek maneviyatını ve kimliğini tanıtmakta ve onu sadece nefsinin egemenliğinden kurtarmamakta, aynı zamanda nefsin bizzat kendisini de maddi isteklere köle olmaktan kurtarmaktadır.

Kadının insan olma kriteri erkektir. “Erkek gibi” olmak en yüksek zirve olarak görülmektedir. Kadın sürekli “erkeğe yetişme” özlemi duymakta, erkeğin geçtiği yolu geçmeye çalışmakta ve erkek düşüncesiyle düşünmek istemektedir. Bunu yapamadığında da kendisini nakıs bir varlık olarak görmekte ve aşağılık duygusuna kapılmaktadır. Doğal olarak kadın bunları yapamamakta ve “nakıs” kalmaktadır. Çünkü o, erkek değil, kadındır.

Bu kriterinden vazgeçemeyen ve tüm hayatını bu kritere göre ayarlayan ***kadının zirveye giden yolu da erkekten geçmektedir!*** Zirveye ulaşmak için önce başka bir kutupa ulaşmak, sonra dönerek tekrar zirveye yükselmek... Uzun ve anlamsız bir yol... Muhtemelen bundan dolayı olacaktır ki, tarihte iz bırakabilen kadın filozofların, ressamların veya şairlerin sayıları oldukça azdır. Halbuki, biyografi eserlerinde yaratıcı erkeklerin sevgililerinin isimlerine sık sık rastlamak mümkündür ve bu büyük bir ilgiyle okunmaktadır. Kadın erkeğin ilham perisi olmayı kendisi için en yüce mevki olarak görmektedir!

Kadın zirveye erkekle aynı uzaklıkta olduğunu unutmaktadır – O, kadın kutbundadır ve bu zirveye en yakın ve gerçekçi yolu sadece kadın olarak katetmesi mümkündür. Kadın bu

gerçekleri ona öğreten Kurani-Kerim'deki hikmetleri unutmakta ve yeni, modern yöntemlere, yani Batı'nın sunduğu yöntemlere başvurmaktadır.

Bu gün Batı bize kendi düşüncesine özgü kadınlık ve erkeklik kriterleri telkin etmekte, bize insan olmayı değil, iki kutupluluğu ve kutuplar arasında çatışma çıkarmayı, ardından da bu çatışmayı yatıştırmayı aşılarda ve maneviyatsızlığı özgürlük, karşılıklı saygısızlığı kendi haklarının bilincinde olma gibi sunmaktadır. Bu gün uluslararası konferansların çoğunluğu gender (toplumsal cinsiyet) konusunda yapılmakta, en yüklü paralar ve burslar bu konun araştırılmasına ayrılmaktadır. Bu konferans ve araştırmalarda insanlığın en yüce zirvesi kadın ve ya erkek olma gibi gösterilmektedir. Halbuki bunlar İslam'da kemal yolunun en alt basamağıdır. Fakat bir gerçek de var ki, bu da Müslüman kadının bu haklara önceden sahip olduğu halde şu anda onları tahrif edilmiş bir biçimde Batılılardan öğrenmek zorunda kalmasıdır. Bu konuyu düşünürken Ebu Turhan'ın söylediği bir fikri hatırlamak yerinde olacaktır "Başkalarının yürüdüğü yol bizi yarına götüremez." Bizi kendi yolumuzdan saptırıyorlar. Çünkü, kendi yolumuzla yürüdüğümüzde onlardan yüksekte durmakta, onlardan bilge olmaktayız ve bu da onları hoşnut etmemektedir.

Kadın kendi yanlışlarından dolayı erkeği suçlamakta, ona düşman kesilmekte ve meydan okumaktadır. Böyle bir yanılmanın sonucu olacaktır ki, tarihte ortaya çıkan kadın hareketleri bazen ifrat nitelikler taşımıştır. Gerçeklikte ise kadının zorluklarla elde ettiği kazanımlarına oranla ruhunun kaybettikleri daha fazla görünmektedir. En azından kalbindeki nefret, yıkmak, egemen olmak ve başkasının yerine geçmek tutkusu kadına kendi maneviyatını aydınlıkta tutmayı engellemektedir. Ebu Turhan şöyle diyor: "Her kes kendi dünyasını kendisi yaşatmaktadır." Kadın doğmadan önce Allah'ın her kesle bireysel bir biçimde ahit yaptığını unutmaktadır. Demek ki, her kesin günahı da, sevabı da, hatırlaması da, unutulması da bireyseldir.

Bazen kadınlarla erkeklerin eşit hakları o kadar abartılmaktadır ki, Batı düşünürü Michael Foucault'nun "cinsiyet yoktur" düşüncesi gerçekleşiyor gibi gözükmektedir. Erkeğe düşman kesilen kadın Allah'ın iki kutpu birlikte yarattığını unutmaktadır. Bir kutbun zirveye giden yolu öbürünün çiğnenmesinden geçmemektedir. Öbür kutbu ortadan kaldırmak iki kutup arasında gerçekleşen bir şeydir... Zirveyi unutturan bir şey.

Kadın bazen kendi kutbunu zirve olarak görür. Böylece kendisinin bir tapınak olduğunu düşünerekten kendini ezdirir. Reklam objesine dönüşerekten cansız şeylerin bile arka planı haline gelir. Günümüzde Avrupada kadının vitrin malı olarak "alış-veriş objesine" dönüşmesi üzücü bir durumdur. Daha üzücü olan ise, bunun kadını hür, hukuklarını bilen, kişilerle aynı haklara sahip bir vatandaş olduğunu kabul eden bir toplumda gerçekleşiyor olmasıdır. Nedir bu? Kadının hür iradesinin sonucu mu?

Her kutup yalnızca kendi gerçeğinden haberdar olabilir. Bu kutuplar birleşerek gerçeği olduğu gibi, tam olarak anlayabilir ve idrak edebilirler. Bunun için fiziksel olarak var olmak yetersizdir. Ruh gerekir. Kadınsa ruhunu unutmuş... karşı tarafa da unutturmuş.

Kadınla ilk çağrışım yapan kelime – güzelliştir. Güzellik dendiğinde ise ilk önce akla dış görüntü gelmektedir. Çok az sayıda kadın vardır ki, kendi dış görüntüsüne kayıtsız kalsın ve ne enteresandır ki, bu tür kadınların kadınsı olmadığı düşünülür. Allah her şeyi güzel bir biçimde yaratmıştır, sadece bu güzelliği doğru yerde ve doğru bir şekilde değerlendirebilmek gerekir. Güzeli olan söz konusu varlığın taşıdığı mahiyet, ruhunda bulunan Allah nurunun düzeyinin göstergesidir. Ebu Turhan şöyle diyor: “Dış pırıltı göz kamaştırır, iç pırıltı ise gözleri açar”. Dış görüntü ile maneviyatın birbirini tamamlaması ise kemalin göstergesidir. Bunlardan biri diğerine zıt olduğu zaman insanın kendinde, söz ve davranışlarında, dolayısıyla tüm varlığında bir eksiklik, yarım kalmışlık ortaya çıkmakta ve bu, ister toplumda, ister seçtiği uzmanlık alanında, isterse de özel hayatında kendini göstermektedir.

Bundan dolayı dış görüntüsü, fiziği ile erkeklerin “ilham kaynağı” olması kadını küçültür... Oysa ki, ruhu ile erkek için açık bir ayna olması kadına daha büyük bir makam armağan edebilir. Sufi hikmetine göre, “mümin müminin aynasıdır”. Tamamlanma duygusu tüm insanlara, hem kadınlara, hem de erkeklere özgüdür. “Aşk ve Entelekt” eserinde aşkı türlere ayıran Selahattin Halilov şöyle yazıyor: “Aynı olanlardan yeni bir şey ortaya çıkmaz. Farklı olanlar ise her hangi bir şekilde ilişkiye girmezler yeni heç ne yaranmaz. Bu yüzden, söz konusu olan farklı tarafların ilişkisi, zıtlıkların vahdeti ve mücadelesidir”.² Kadın yalnızca dış görüntüsü ile değil, ruhuyla da erkeği tamamlayabilmelidir. Bu ise yukarıda da zikrettiğimiz gibi, dışsalla olanla içsel olanın birbirini tamamlaması, dolayısıyla kemaldır.

Kutuplar hakkında düşüncelerimizi sonlandırarak olursak, kadın ve erkek arasındaki ilişkileri iki yere ayırabiliriz: yalnız Kadın-Erkek ve Kadın-Zirve-Erkek. Birinci durumda onlar fiziksel bakımdan daha yakın olmalarına rağmen, ruhen çok uzaktırlar. İkincide ise ilişkiler hem ruhsal, hem de fiziksel bakımdan çok yakın ve kuvvetli olur, çünkü Zirvede birleşmektedirler. Aksi halde, gereksiz kavgalar, çatışmalar, isyanlar, hak talepleri, karşı tarafın yaptıklarını darmadağın etmek, mahvetmek gibi durumların sonu gelmez. Zirvede ise kemal var, tamamlanma, yaratıcılık sevinci ve yüce uyuma katılma mutluluğu vardır.

İnsanları birbirinden farklı kılan onların cinsi, ırkı, milliyeti değil, onların tefekkürü, düşüncesidir. İnsan ister kendi iç dünyasına olsun, isterse de dış çevreye bizzat tefekkür düzeyine göre ilgi gösterir, onu kavrama aracı seçer. Kisacası, ilkel düşüncenin seçmiş olduğu obje de, ona götüren araç da ilkel olur. Tefekkür düzeyi yükseldikçe obje de, araçlar da yükselir, yüceleşir. İnsanın aldığı eğitim, okumuş olduğu edebiyat, ahlakı, aynı zamanda çevre ve toplum onun

² Halilov, S. 2006: 56.

tefekkürünü biçimlendiren maddi ve manevi etkenlerdir. Bununla birlikte, her bir etkenden yüksekte duran, onları daha fazla etkileyebilen bir ana etken vardır: ilahi güç. Burada önemli olan bir hususun altının çizilmesi gerekir: İlahi gücün etkisi de insanın tefekkür düzeyine bağlıdır. Aslında ilahi güç aynıdır, fakat onu kabul eden obje farklıdır. Güneş aynı şekilde ışık saçar, ama farklı mekanlar bu ısıdan aynı derecede faydalanamaz, doğal olarak bu durumda farklı sonuçlar ortaya çıkar: bir yerde kar-buz hiç erimezken, bazı yerler yanar-kavrulur, hatta aynı bölgenin bir yerinde gül biterken, başka yerinde kangal biter, diğer bir yerinde ise sanki hayat yokmuş gibi hiç bir şey bitmez. Kur'an-i Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: “Gökten su indirdi ve dereler aldıkları su miktarınca çağlayıp aktı” (13/17). Her dere kendi ölçüsüne uygun olarak su kabul ettiği gibi, her insan da kendi tefekkürüne göre ilahi güçle ilişki kurabilme yeteneğine sahiptir. Kaynaklardan aldığımız bilgiye göre, ilk sufi kadın olan Rabia el-Adeviyye'ye “Büyük işleri her zaman erkekler yapar, hiç kadın peygamber de olmadı, söylediğin sözleri nereden alıp ta söylüyorsun?”, – diye sorulduğunda şöyle cevaplamıştır: “Tarihte hiç bir kadın da Firavun gibi “ Ben sizin Rabbinizim” dememiştir”.

Kadın nefesine ruhundan daha çok vakıf, bu yüzden nefsinin ona sunduğunu ruhunun sunduğundan daha hevesle ve yürekte kabul eder.

Aslında ise...

Sonuç

Kadın bir insan gibi Allah'tan ruh almış, yalnız O'nun bildiyi isimlerden bilgilendirilmiş, Allah'ın ona sunduğu yüce insanlık makamı önünde tüm yaratılanlar secdeye getirilmiş, dağıntaşın alamadığı ilahi emaneti taşımaya rıza göstermiş, ruhu doğmadan önce Allahla ahit yapmıştır. Bu kadar büyük bir sorumluluğu üstlenmiş olan bir İnsan tüm bunları unutarak sadece kadınlık misyonu ile nasıl yetinebilir ki?

Kur'an-i Kerim'de yalnızca seçilmiş erkeklerden – peygamberlerden değil, aynı zamanda seçilmiş kadınlardan – peygamber anasından veya koruyucusundan da söz edilmektedir. Meryem suresinde şöyle buyrulmaktadır: “Melek Meryeme dedi: Ey Meryem, Allah seni öz kelamı ile müjdeler, ismi Meryem oğlu İsa Mesih'tir” (3/45) veya “Hakikaten, Meryem oğlu Mesih İsa Allah'ın peygamberi, Onun Meryem'e ulaştırdığı kelamıdır” (4/171). Kadın da erkek gibi Allah'ın kelamını kabul etmeye kadir bir varlıktır. Kadın da bu kelamı insanlara iletmekten, ulaştırmaktan sorumludur. Kadının tüm varlığını, zahiri ve batini mahiyetini Mevlana

“Mesnevi”inde söyle ifade etmektedir: “Kadın – Hakk nurudur, sevgili değil; sanki yaratıcıdır, yaratılmış değil”.³

Allah insana kendi ruhundan üflüyor. Kadın böyle bir kutsal görev için Allah tarafından seçilmiş tertemiz, saf bir mekandır. Allahtan gelen ruhu kabul etmek, gelecek neslin devamcısı olmak ve tüm bunların yanı sıra Hakkın nuru olmak nasıl olur da bir ceza, erkeklerden aşağı düzey hesap edilebilir? Kendine özgü bu özelliği öne sürüp, aynı zamanda Allah kelamını kabul edip de kavrayabilmek kudretini kadın nasıl unutabilir?

Fariduddin Attar “Tezkiratu-evliya” eserinde sufi kadın Rabia el-Adeviyye hakkında şöyle yazmaktadır: “O, kendi ruhsal gelişiminin öyle bir düzeyine ulaşmıştı ki, orada kadın ve erkek ayırımı yoktu, yalnızca insanlık makamı vardı”.⁴

İslam düşünürleri insanın biyolojik ve sosyolojik özelliklerini dikkate alarak onun ruhunun üç – nebati, hayvani ve natık (insani) düzeyinin olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir. Genellikle, bu konuda bir çok görüş mevcuttur, ama biz bizzat bu görüş üzerinde duralım.

Biyolojik varlık olarak doğuştan nebati ve hayvani ruhlara sahip olan insanın bilinci şekillenmeye ve gelişmeye başladıkça ruh ve beden arasındaki duyusal ilişkiye tefekkür aracılığı ile olan ilişki de eklenmekte ve bunun sonucunda ruhun bir sonraki – insani katmanı açılmaktadır.

Nebati ve hayvani ruh bedene insani ruhtan daha yakındır. Başka bir ifadeyle, ilk iki aşamada ruh bedene tabidir, sonuncu aşamada ise beden ruha. İnsan karmaşık varlıktır ve gün boyu hayatın çeşitli ortamlarında ruhun aşamaları bir kaç kez birbirinin yerine geçmekte, birbiriyle yer değiştirmektedir... Burada altı çizilmesi gereken önemli bir husus vardır: ruhun katmanları arasında “dolaşma” sadece kendinin son aşamasını – insani ruhunu keşfeden insan için mümkün olmakta, diğer bir ifadeyle maddi mekanın ve duyusal alemin dışına çıkarak ruhun daha geniş imkanlarından istifade edenler ve en önemlisi, ruhu ve bedeni arasındaki tefekkür ilişkisini idrak edenler, kendi nebati ve hayvani duyuları ile yetinmeyerek, onların kölesi olmayan, onların tutsağına dönüşmeyenler için ulaşılır olabilmektedir.

İnsanın aynı olayla ilgili ruhunun çeşitli aşamalarında verdiyi kararlar, doğal olarak birbirinden şiddetli farklılık gösterebilir. Hatta bu karar hayvani veya nebati aşamayla bağlantılı olsa bile, o kararın hayvani, yahut insani ruhta olan şahıs tarafından verilmiş olması büyük önem taşımaktadır.

Allah’ın hikmetine götüren yollar sayısızdır ve insan kendi mahiyetinden doğan bir istekle bu hikmete giden yolları arayıp araştırmaktadır. Kadın için bu yollar daha fazladır. Belki de beni

³ Mevlana Celalettin Rumi. 1995: I, 2442

⁴ Attar, F. 1984: 109.

böyle düşünmeye sevkeden yalnızca kendi kutbumdan haberdar olmam ve zirveye bu kutuptan ulaşmak istememdir.

Bedeni ile ruhu arasındaki vahdetin kavranmasından başlayan bu yol Kemale, daha önemlisi ise çevresi için bir Kemal örneği olmaya götürür.

Kaynakça

1. Attar, F. (1984) **Tezkiratü'l-evliya**. Terc.: S.Uludağ, İstanbul, Erdem Yayınları, 109
2. Halilov, S. (2006) Mehebbet ve intellekt. Felsefi esseler. Baku: Nurlan, 56
3. McDowell, J. (1985) **The Secret of Loving**. New York: Here's Life Publisher, 112.
4. Mevlana Celalettin Rumi. (1995) **Mesnevi**. Terceme ve şerheden Tahir-ul-Mevlevi. İstanbul, Şamil Yayınevi, I, 2442.